

KŁOSY

Organ Związku Kółek Roln. Zachodnio-Pruskich.

(Tygodnik wychodzący co sobotę.)

Przedpłata kwartalna wynosi na wszystkich pocztach w Niemczech 75 fenygów.

Ogłoszenia przyjmuje się za opłatą 20 fen. od jednorazowego wiersza. Przy powtórzeniu udziela się stosownego rabatu. — Kółka od ogłoszeń siewów i bydła rozplodowego płać tylko 10 fen. od wiersza.

Szeześć Boże!

Wszelkie przyczynki redakcyjne prosi się adresować

Poleczyński Wysoka, Wittstock pr. Frankenhagen Wpr.

W sprawach druku i ekspedycji oraz wiadomości o ruchu w „Kółkach” S. Buszczyński, Thorn, Brückenstr.

Ogłoszenia i reklamy przyjmuje K. Zabłocki Thorn, Brückenstrasse.

OD PATRONATU.

1. **Ks. prob. Majka**, który jako prezes Kółka statutów i spisu członków podać do policyi się wzbraniał, i za to jako **o przekroczenie prawa** o stowarzyszeniach przed sądem stawał, został od wszelkiej winy **uwolniony**.

2. Czy wszyscy zapisali odmiany żyta (Petkus)? — Najwyższy czas ku temu. Najlepsza przenica »Epp«.

3. Pora przejrzeć **zabezpieczenia ogniowe**, czy zawierają wszystko, co może przybyło w podwórzu od zawarcia zabezpieczenia. Często takie zabezpieczenia są zupełnie **przestarzałe**, i w razie pożaru przekonuje się zabezpieczony, że płacił premie niepotrzebne, a zato nowych n. p. maszyn, zabezpieczyć zaniedbał.

Wapnowanie.

Pora obecnie zapisać wapno. — Wapno jako składnik ziemi **nie** tyle służy bezpośrednio jako **pokarm** roślinie. Zadaniem jego jest **pobudzenie** życia w roli, przyspieszenie rozkładu pożywnych jej części.

Bez wapna rola martwieje, pożywność jej części zostają w stanie kamiennym, albo nawet ulegają zepsuciu przez rozwijające się w ziemi truczyny, głównie kwasy żelaziste.

Potrzebę wapna w ziemi stwierdza sam wygląd pola: porastanie **szczawiem** i złocieniem, nieudawanie się grochów lub koni-czyn, nareszcie pokazywanie się na wodzie w rowach szklia i rdzy.

Można też dojść sztucznie do tego stwierdzenia. Polewa się grudkę ziemi rozcieńczonym kwasem solnym. Jeżeli zaburzy się, to jest

wapno w ziemi, jeżeli nie, to go niema. Ścisłej robi się to w aparacie »Passona« (który każde Kółko posiadać powinno) wskazuje on na drabince **ilość** wapna w roli.

Najlepszym środkiem jak zawsze **doświadczenie**. I ztąd prosimy by **każde Kółko** przynajmniej wagon wapna sprowadziło i poleciło chętnym członkom zrobienia **prób** na jednym lub kilku morgach.

Sposoby wapnowania są następujące:

1. **Wapno gryzące**, (Ätzkalk) wytwarza się w kopalniach wapna. Wapno takie ma najwięcej zawartości czynnych (t. j. tlenu), a czasem przedstawia wręcz czysty tlenek. Jest to mialki proszek, który się **jesienią** przed uprawą rozsiewa, najlepiej siewnikiem, po polu w ilości 5—10 ctr. Siew ten trzeba koniecznie **zaraz przyplużkować** i dlatego sieje się tylko tyle ile się tego samego dnia zdąży nakryć. Strzedz przy sianiu oczy ludzi i koni. Wapno to bardzo ostre nadaje się tylko na **mocne** ziemie (głównie do rozkruszenia zwartych glin.) Na słabych mogłoby działać zbyt silnie i trzeba go dać albo tylko mało (3—5 ctr.) albo używa się innego sposobu (3.).

2. Ten sam skutek, co powyższy osiągnąć można gasząc samemu **palone wapno**. I to robotą **jesienną**. Rozwozi się w tem celu kupkami palone (a niegaszone) wapno po polu (5—10 ctr.) i nakrywa się kupki ziemią **szczelnie**. Po kilku tygodniach wapno się rozsypie w proch i wtenczas się kupki równo łopatami rozrzuca i **natychmiast podplużkuje**. Sposób ten wymaga pewnej wprawy — ważne, by utrafić właściwą porę sproszkowania się wapna i naraz je podorać.

Wapno **nie nakryte** wraca na powietrzu do pierwotnej swej formy kamienistej i jest **bez wartości** dla rośliny.

3. Marglowanie. Margiel to glin, jąca wapno — bywa silniejszy i się 15—60%). Kto ma własny **dobry** margiel, może go wozami lub lepiej rozwozić po polach. Ilość zależy od wapna, który w stacyi doświadczał dzieć trzeba. Na móg powinno przy czystego wapna. Jest to sposób w dużo robocizny, ale na piaski o tyle działa łagodniej.

Wysokoprocentowe margle są także przedmiotem **handlu**, i czasem taniej wypadnie sprowadzić margiel, niż go u siebie kopać.

Ojcowie nasi »marglowania« przestrzegali, uważając za niedbałego rolnika, który nie marglował. Obecnie marglowanie poszło w zaniebanie, z powodu wysokich robocizn, ale trzeba je koniecznie zastąpić nowoczesnymi sposobami.

4. Zawartość wapna mają też wapna defekacyjne (Scheideschlamm) z cukrowni, i kto je za darmo kolejką dostanie na pole, ten oczywiście z tej sposobności skorzysta. Zawartość czystego wapna w tych wapnach cukrownianych jest rozmaita, sięga 20%, a czasem równa się zeru. Trzeba je zatem kazać od czasu do czasu zbadać, by się przekonać, czy rozwożenie warte pracy.

Sposób 3 i 4 to roboty **zimowe**: i margiel i wapno defekacyjne mogą (i powinny) śmiało leżeć w kupkach przez zimę. Wobec tego chociaż z nimi roboty więcej niż z sposobem 1 i 2, to jednak robota **nie tak nagła** jak przy sposobie 1 i 2 i ztąd może jednak wydać się praktyczną w ogólnym obrachunku.

— **Który sposób obrać** zależy od ziemi; i tak na role **ciężkie** stosuje się tylko sposób 1 lub 2, na role lżejsze 3. Jeszcze wszakże ważniejszy jest **wzgląd kosztu**, który w każdej miejscowości jest inny. Cena wapna w kopalniach jest bardzo niska, i dopiero **przewóz** stanowi właściwy koszt. Odległość zatem od kopalni stanowi o cenie wapna.

Obrachować tę cenę trzeba według **wartości** czystego wapna, która bywa bardzo różna i którą dostawca gwarantować powinien.

Porównuje się wtenczas w którym materiale czyste wapno najtaniej do mojej stacyi dochodzi.

Niedosyć jeszcze porównać ceny czystego wapna w wapnie gryzącym proszkowanym (Ätzkalk), w wapnie palonym (Stückkalk), i w marglu **na swojej stacyi**, trzeba dalej rozważyć kosztu od wozki i pracy w stosunku do zawartości i skutku, i wtenczas dopiero zdecydować się można, który sposób obrać.

Sposoby 1 i 2 wykonuje się przy uprawach

jesiennych, czas wszakże już teraz zamówić, gdyż **wszelkie** dostawy jesienne są niepewne z powodu braku wagonów.

Wapnuje się najlepiej **po kartoflach pod jęczmień** lub inną jarzynę. Do kartofli wapnowania lepiej uniknąć.

Bardzo zachęcamy **Kółka**, by zajęły się wapnowaniem, które w naszej prowincyi **wszędzie** prawie jest na miejscu, a głównie i **na Kaszubach** bardzo do ogrzania zimnych gruntów przydać by się mogło. Kaszuby też mając **własne kopalnie** najtaniej wapnować mogą. Nadmieniamy wszakże, że mokrych, sapowatych położeni wapnować nie warto.

Pamiętajmy wszakże, że bujny stan zboża po wapnie jest spowodowany przyspieszonym **rozkładem** zawartych w ziemi składników odżywnych, że zatem ziemia pod działaniem wapna wydawny z siebie więcej pożywienia zarazem więcej się **wyczerpała**.

Kto zatem chce mieć nadal dobre żniwa, powinien rolę **intenzywnie nawozić**. Inaczej wnet by nastąpiło **zupełne wyczerpanie** ziemi (Ausmergelung).

Bezpośrednio z nawozem wapiennym wszakże **nie** daje się obornika, ani superfosfatów lub amoniaków, natomiast kainit i tomasówkę można dać razem z wapnem.

Wapnowanie powtarza się co 6 lat, marglowanie co 10. (L. P.)

Ruch w Kółkach.

Sprawozdanie z posiedzenia Kółka rolniczego na parafię **sulecką i parchowską** z dnia 15. 8. Dla wiecznej adoracyi odbyło się zebranie dopiero 15. b. m., zamiast 14. Obecnych było 57. Prezes zdał sprawozdanie ze sejmiku w Tucholi i dodał, że Kółko na obie parafie będzie rozłączone na przyszłym zebraniu w Sulęczynie. Dyskusya o nowym siewie, orce i sztucznych nawozach była bardzo ożywiona. 28. b. m. odbędzie się zebranie w **Sulęczynie**. Zarząd.

Działo się w **Nowycerkwi** dnia 14-go sierpnia. Na zebraniu Kółka rolniczego, które zagał Pan prezes Hasse pochwalaniem Pana Boga. Po przeczytaniu protokołu zdał p. Prezes sprawozdanie zjazdu delegatów w Tucholi, nadmieniając iż urządzenie i przebieg sejmiku były wysmienite. Wykłady i odczyty niezawodnie członkowie czytali w Kłosach ponieważ takowe dokładnie spisano. Pan Prezes nadmienia kilka uwag o zabezpieczeniu od gradobicia. Pan Patron sam polecał Towarzystwa Szwed, Norddeutsche i Ceres nie radząc zabezpieczać się w Towarzystwach akcyjnych. Pan

Franciszek Hillar z Rajkow z przekonania i doświadczenia jest przeciw Towarzystwu Szwed, ponieważ jako taksatorzy przy oszacowaniu gradobicia fungują przeważnie wojskowi, kapitani i rotmistrze a nie każdy ma to szczęście z onymi paniczami się pojednać i narzeczce hołdy składać. W dalszej dyskusji stwierdzono jako najlepsze Towarzystwo zwane Ceres, członkowie Kółka są przeważnie tam zabezpieczeni. Za staraniem agenta głównego p. Polmana z Nowejcerkwi i kilku członków Kółka rolniczego został nasz p. prezes Hasse od dyrekcyi Towarzystwa Ceres potwierdzony jako komisarz regulowania wyrządzonych strat przez grad, ponieważ p. Hasse powszechnie znany w szerszych Kółkach jako ściśle sumienny i dzielny rolnik starać się będzie aby wyrządzone szkody gradowe rzeczywiście odszkodować, a zatem panowie rolnicy śmiało do kupy, przeprowadziliśmy jedno a za pomocą Boską przeprowadzimy więcej.

Następnie p. Prezes proponuje aby siewy oziminy wspólnie sprowadzić, i to nie od handlarzy lub kupców zbożowych lecz wprost od chodowcy znanego. Członkowie proszą by pan

Prezes raczył sprowadzić 60 ctr. żyta petkuskiego od p. Lochowa z Petkus, zarazem 100 ctr. pszenicy (Epki białej) od p. dr. Jackowskiego z Wronczyn. Odczyt z Poradnika o orce wykonanej plugiem parowym. W dyskusji zabierali głos przeważnie p. Prezes i p. Fr. Hillar z Rajkow. Przyszłe zebranie odbyć się ma w **Pelplinie** w pierwszej połowie września. Panowie rolnicy zechcą zabrać próbki żyta i pszenicy. Po dalszej wspólnej pogadance zamknął p. Prezes pochwaleniem Pana Boga zebranie.

Zarządk.

Względem założenia Kółka rolniczego na parafię **Grodziec-nieńska** odbędzie się zebranie rolnicze w niedzielę 4. września o godz. 4. po poł. w zabudowaniu Wgo. Pana Ossowskiego w **Montowie**, na które Szan. Rolników tej parafi serdecznie zapraszam.

Ks. Pelka, prob., wicepatron.

Zebranie Kółka rolniczego w **Kaszczorku** odbędzie się dnia 11. września o godz. 11 1/2 w zwykłym lokalu.

Zarządk.

Posiedzenie Kółka rolniczego na parafię **Prątnicka** odbędzie się w niedzielę 28. t. m. o 5 po południu w zwykłym lokalu.

Zarządk.

Posiedzenie Tow. rolniczego na **Radzyn** i okolicę odbędzie się w czwartek dnia 1. września o godz. wpół do siódmej w zwykłym lokalu.

Zarządk.

St. Kiszewa. Zebranie rolnicze odbędzie się w niedzielę 21-go b. m. o 4-tej godz. po południu w lokalu p. Drażkowskiego. Liczny udział pożądany.

Zarządk.

Od Ekspedycyi.

Panu **B.** w **R.** Sprawozdania nie odebraliśmy.

Buchaje Holenderskie

szczepione przeciw gruźlicy wedł. Prof. Behringa, z obory zarodowej mającej 150 krów zapisanych w księdze stadowej zachodniopruskiej.

Knurki i Maciorki

z chlewni zarodowej o 120 maciorach rasy poprawnej krajowej, hodowanej pod nadzorem izby rolniczej, sprzedaje z odstawą do każdej stacyi

Jan Donimirski, Buchwałd p. Troop (Pr. Zach.)

Dom Nawra

pow. toruński

☛ poleca do siewu ☚

żyto Petkus w org: odsiew
po 9 mk., taksamo

żyto I. odsiew po 8 mk. za ctr.

Pszenicę Criewen No. 104

I. odsiew i **Edel Epp** I. odsiew

po 11 mk. za ctr. stacyi Nawra w workach kupującego.

Do wyierki kartofli

polecam różnej wielkości

trwałe kosze

po cenie za 1 ctr. objętości 1,20 mk., za 1/2 ctr. 90 f., za parę tak zwanych wiertłówek 1,20, za 1 1/2 ctr. 1,50 mk.

J. Brzeski

Jazwiska (Jesewitz) p. Münsterwalde W./P.

B. Bartkiewicz

Tel. 407. TORUŃ. Ulica prawa 2

Fabryka i odlewnia

wyrobów

spłzowych, armatur do par. kotłów.

Warsztat machinowy

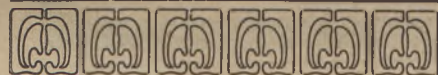
dla **pump, wodociągów, transmisyi i zakładów fabrycznych.**

SKŁAD

przyborów technicznych

t. j. pasów w różnych gatunkach, wyroby gumowe i asbestowe, weże, opatrunki do maszyn, plany.

Olwy wszelkich gatunków, smarowidła do maszyn i wozów i t. p.

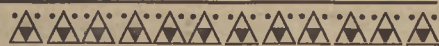
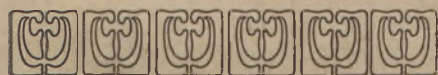

Bank Ludowy

E. G. m. u. H.

TORUŃ

przyjmuje depozyta począwszy od 1 marki płacąc od 3 1/2—5%.

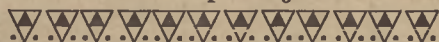
Zyto petkus

wprost sprowadzone z **Petkus**,

pszenicę **Hatzfeldt, Cimbals Elite, Squarehead**, siewy moje stały najlepiej w Prusach Zachodnich, poleca

Górski

Mirotki p. Altjahn.

Spółka Parcelacyjna w Lubawie

kupuje, sprzedaje i parceluje posiadłości ziemskie na własny i cudzy rachunek, pośredniczy w kupnie, sprzedaży i dzierżawie.

Jako najlepszą lokatę kapitałów poleca się

5-procentowe hipoteki pierwszorzędne

pod gwarancją, od których dla wygody nabywców płacimy procenta sami.

Od depozytów płacimy 5 procent za półrocznem wypowiedzeniem.

Adres: Spółka Parcelacyjna Lubawa — Loebau Wpr.

(Biuro znajduje się w lokalu Banku ludowego.)

Codziennie świeżo upalone
kawy z własnej palarni.

Skład kolonialny
win i cygar.
Fabryka najdelikatniejszych
likworów stołowych.

Carl Matthes,
TORUŃ, Seglerstr. 26.
TELEFON No. 8.

Oryginalne żyto petkuskie Lochowa sprzedaje
z plombą hodowcy przy cenach:

M. 28 przy odbiorze do 1000 kilo,
M. 27 « « od 1000—5000 kilo,
M. 26 « « ponad 5000 kilo

z wysyłą ze stacyi hodowcy, ekskl. worka i proszę o łask. liczne,
możliwie zbiorowe zamówienia.

B. Hozakowski Toruń (Thorn).

niernicze i melioracyjne

W. Staśkiewicz

POZNAŃ
ul. św. Marcina 10.
Telefon 1531.

TORUŃ
ul. Wilhelmowska 7.
Telefon 608.

wykonuje

drenowania, melioracje łąk

i pomiary tak prywatne jako też rządowe.

Pankalla & Krenz

Przedsiębiorstwo melioracyjne i miernicze

Telefon 511. — **Toruń** — ul. Fryderyka 14.

(Żyrokonto w Banku Związku Spółek Zarobkowych.)

wykonuje pod nadzorem bezpłatnym mierników rządowych i inżynierów kultury a dozorem stałym sumiennych i doświadczonych szacelników przy długoletniej gwarancji:

1. **roboty drenarskie** na probostwach, na mniejszych i większych majątkach, dla spółek wodnych (drenarskich) i zawiązywanie takowych, kanały otwarte i kryte;
2. **melioracje łąk** przez nawodnianie i osuszanie (kultury murszowe), zawiązywanie spółek wodnych (łąkowych), regulowanie kanałów i urządzenie stawów rybnych;
3. **pomiary katastralne**, landszaftowe, gospodarcze, regulowanie granic, parcelacje i t. d.

Najspieszniejsze wykonanie i najtańsze ceny dla obszernej organizacji. Dojazdy informacyjne bezpłatne i bez zobowiązania interesentów.

H. CEGIELSKI Tow. akc. Filja w GRUDZIĄDZU

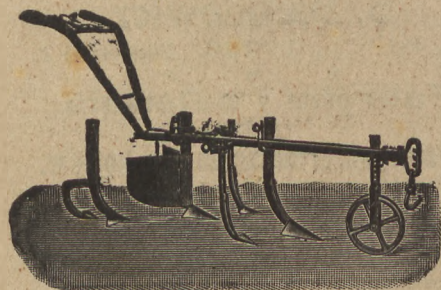
TELEFON 211.

(Graudenz, Pohlmannstr. 19) obok poczty.

Najstarsza jedyna największa fabryka polska

poleca

najnowsze i najlepsze kartoflarki „**Alexandra**“, najnowszy oryginalny „**Hellera**“ pług z pogłębiaczem, pługi „**Rekord**“ dwuskbowe i w giętych słupicach, pługi „**Sep**“ do głębokiej órki jednoskbowe, brony oryginalne „**Laaka**“, spulchniacze i walce wszelkich systemów, pierwszorzędne parowe garnitury angielskiej firmy „**Davey Paxmann & Co., Ltd. Colchester**“, prasy do słomy „**Welgiera**“, wialnie „**Roebera**“, parowniki i t. d. — słowem wszelkie w zakresie rolnictwa wchodzące **narzędzia i maszyny** po cenach umiarkowanych.

Stała wystawa maszyn i narzędzi rolniczych w podwórzu filji w Grudziądzu.

Franc. Całbecki, generalny zastępca na Prusy Zachodnie i Wschodnie, Krainę i Pomorze.